

Pálffy-könyvtár(ak)

A Pálffyak a 14. sz.-tól vettek részt az ország közéletében, de jelentős szerephez a 16--18. sz.-ban jutottak. A család fölemelkedése jó házassági politikájuknak is köszönhető: a Thurzó, a Fugger, az Erdődy és az Illésházy családdal kerültek rokonságba.

Több kastélyukban is könyvtárat alakítottak ki, de a kora újkorból csak hárommal kapcsolatosan maradt ránk dokumentumok. A bajmóci és a pozsonyi gyűjteményről mindössze annyit tudunk, hogy létezett. 1926-ban mindkettőt elárverezték Prágában, sok kötetet a cseh nemzeti könyvtár vásárolt meg.

A II. világháború után államosított vöröskői könyvtárról több információnk van. A várat és a hatalmas uradalmat Pálffy Miklós (1552--1600) szerezte meg, részben Maria Fuggerrel (1566--1646), Mark Fugger (1529--1597) lányával kötött házasságakor, részben vásárlással. A szlovák szakirodalom feltételezi, hogy a birtoktranzakciókhoz hozzátartozhatott Anton Fugger (1473--1560) családi könyvtárának egy része is. A gyűjtemény e részének sorsa a Besztercebányán 1494-ben alapított közös Fugger--Thurzó rézműves üzem időszakig nyúlik vissza. A két különlegesen tehetséges vállalkozó bankár, Johann Jakob Fugger (1459--1525) és unokaöccse, Anton hosszabb ideig működött Besztercebányán, később uradalmat vásároltak Vöröskőn. Anton Besztercebányán nagybátyjától örökölt könyveket, amelyekből talán Vöröskőre is átszállított valamennyit. Ezt a feltételezést azonban levéltári dokumentumok vagy fennmaradt könyvek nem támasztják alá. A vöröskői könyvtárat bizonyosan gazdagította viszont a család tagjainak ajánlott vagy az ő tetteiket (főként a törökverő Pálffy Miklóst) dicsőítő kiadványok sora.

Katalógus a 16. sz.-i könyvtárról nem maradt ránk, de ismerjük azokat a számadásokat, amelyek felsorolják a Pálffy Miklós fiainak (István, Pál, János, Miklós) bécsi tanulmányaihoz vásárolt könyveket: a korban kedvelt antik szerzők munkáit, ill. a napi vallásgyakorlatot szolgáló köteteket. Bizonyára megvolt a könyvtárban az ifjú Miklós köszöntőversét tartalmazó kis kötet is, mellyel 1610-ben tanulótársát, a milánói Franciscus Maximilianus Calchust üdvözölte disputációja alkalmából.

A másik fiú, a későbbi nádor, →Pálffy Pál aktív mecénás és a kat. egyház egyik fő támasza volt. Joannes Ignatius Veszleniczky már 1628-ban dicsőítő verset adott ki róla; a szepeshelyi jezsuita gimnázium támogatásáért hálás tanulók iskoladrámákat ajánlottak neki; a pozsonyi ferences rendi teológia generális lektora, Bonaventura Hocquard 1648--49-ben Bécsben megjelent teológiai művét dedikálta Pálffynak. A könyvgyűjteményben bizonyára megtalálhatók voltak ezek a kis nyomtatványok és a Pálffynak ajánlott más művek, esetleg az azokra írt cáfolatokkal együtt. Bizonyára megvolt a könyvtárban Kopcsányi Mihály (†1646), ekkor szerémi püspök műve is, amely a zömmel Pálffy házában lezajlott csodás eseményekről -- a pozsonyi szellem megjelenéseiről -- számolt be. A könyvecske 1643-ban latinul, magyarul, németül, biblikus cseh nyelven, lengyelül és olaszul is megjelent, és metszetet tartalmazott a pozsonyi Pietà-szoborról is, melyet a szellem kérésére készítettett Pálffy. 1653-ban Pálffy Pál Malackán ferences kolostort alapított, amelynek könyveket is ajándékozott. Halála után, 1666-ban, felesége, Khuen Franciska alapított piarista rendházat és templomot Privigyén. A rendháznak könyveket is ajándékozott, többek között tizenöt ősnymtatványt és egy 16. sz.-i könyvet.

A pozsonyi jezsuita kollégiumban, ill. a →nagyyszombati jezsuita egyetemen már a megalapítást követő kezdeti időktől többen is tanultak a Pálffyak közül. Tanulmányaik során számos alkalmi verset, ill. téziszfüzetet jelentettek meg, amelyekből a családi bibliotéka is

őrzött példányokat. A vöröskői kéziratgyűjteményben olyan különleges darabok -- előadások jegyzetei, versek, alkalmi művek -- is fennmaradtak, amelyeket a családtagok egyetemi tanulmányaik idején birtokoltak vagy készítetttek.

A könyvtár gyarapítása a 18. sz.-ban vett lendületet. Pálffy Rudolf (1719--1768), hasonlóan kora más arisztokratáihoz, főként világi témájú könyveket szerzett magának, a latin művek mellett német és francia nyelvűeket. Érdekelte a lótenyésztés, az archeológia, ill. általában a metszettel gazdagon illusztrált kiadások; ebben a korszakban nagy számban kerültek a gyűjteménybe természettudományos munkák. 1765-ben írt végrendeletében kötelezte az örökösöket a gyűjtemény egységének megőrzésére, valamint meghatározta a könyvkölcsönzés módját és a könyvtár öröklődését. Gondoskodott a könyvek egységes kötéséről (barokk bőrkötés, aranyozott vaknyomással a gerincen), CRP (Comes Rudolphus Pálffy) super ex librisszel látta el őket, és jegyzéket íratott róluk. Néhány műben előfordul a családi címet -- kerékből kiugró szarvast -- ábrázoló ex libris is. Gyakran felbukkan a titkos tanácsos Pálffy Lipót (1739--1799) rézmetszetes ex librise is.

Irod.: Pálffy Géza, *A Pálffy család felemelkedése a 16. században*; Koltai András, *A Pálffyak és a piaristák: a bajmóci uradalom katolizációja és a privigyei piarista kollégium első évei*; Michaela Kujovičová, *Šlachtická knižnica Pálfovcov na hrade Červený Kameň*; Eva Frimmová, *Fuggerovsko--Pálfovská knižnica v kultúrno-historických súvislostiach*, in *Pálfovci v novoveku*, zostavili Anna Fundárková, Géza Pálffy, Bratislava--Bp., 2003; Eva Frimmová, *A Pálffy-könyvtár*, in *Kék vér, fekete tinta. Arisztokrata könyvgyűjtemények 1500--1700*, szerk. Monok István, Bp., 2005.

Monok István